

„Nekem a jobbik felem magyar!”

Nathan Giem, a Rádiózenekar koncertmestere nemcsak magyar felesége révén, hanem a kollégák segítőkészsége miatt is otthonra lelt Magyarországon. Bár a nyelvvel még vannak nehézségei, a zenén keresztül tökéletesen meg tudja értetni magát.

Í Mikor és hol kezdett hegedülni?

– Amikor először találkoztam a zenével, három éves voltam. Kaliforniában történt, Los Angeles környékén laktunk egy faluban. Édesanyám jól tudott zongorázni, és azt szeretete volna, hogy én is tanuljam meg ezt a hangszert. Ő nem professzionális zenész: orvos lett, belgyógyász. Egyszer elvitt a falu legjobb orgonistájához, aki zongorát is tanított. Én erre egyáltalán nem emlékszem, de később sokszor mesélték: szörnyen viselkedtem, ledobtam a kottákat, rugdaltam a bútorokat, és azt kiabáltam: nem! Édesanyám nagyon szégyellte magát, és bocsánatot kért az orgonista úrtól a viselkedésem miatt. Hazafelé megkérdezte: rendben, Nathan, nem akarsz zongorázni, de akkor mit szeretnél csinálni? Én akkor még a hegedű nevét se tudtam, csak úgy tettem, mintha hegedülnék: ezt akarom! Következő évben kaptam egy hegedűt. Egy kedves hölgy tanított, és számomra ez az első találkozás a zenével fantasztikus volt. Hat évesen már Mozart hegedűversenyt játszottam. A tanár nő azt tanácsolta, menjek egy másik tanárhoz. Így kerültem Elisabeth Ivanoff Holbornhoz. Kilenc éves koromban ő is túladott rajtam, ismét új tanárhoz kerültem. Ez Mehli Mehta volt, Zubin Mehta édesapja. Ekkor már idős volt, több, mint nyolcvan éves, de még mindig csodálatosan hegedült! Nála tanultam 14 éves koromig, utána beiratkoztam az indianai egyetemre. Még nagyon fiatal voltam, egy 12 éves diák után a második legfiatalabb az egész iskolában. Franco Gullitól tanultam, aki egy híres olasz virtuóz – a jó hírért bizonyítja, hogy mikor megtalálták Paganini ötödik hegedűversenyét, Gulli mutatta be! Gulli nagyon szépen játszott, és egy kifinomult úriember volt. Mindig öltönyben, mellényben jött tanítani, és nem hiányozhatott róla a nyakkendő. A múlt században ő volt az egyik leghíresebb hegedűművész. Mikor meghalt, az unokaöccse, Federico Agostini lett a tanárom. Ő sokat

segített a vonókezelésben, és a hangképzésben.

Í Hogyan vezetett az útja a magyarokhoz, Magyarországhoz?

– Mikor még Gullihoz jártam, tizenéves fiú voltam – elég visszahúzódo, hiszen körülöttem mindenki érettebb volt, idősebb, tapasztaltabb. Néha egyedül éreztem magam köztük, ráadásul mind nagyszerűen játszottak... 1999-től volt még valaki a tanórákon, aki a többieknél csendesebb volt. Ha beszéltem vele, mindig udvariasan viselkedett, nem mellesleg nagyon szép volt – egy idő után barátok lettünk. Ő Sörös Beatrix, a feleségem. Néhányszor együtt vacsoráztunk. Jól megértettük egymást, sokat beszélgettünk. Egy idő után minden este találkoztunk, és a szüleim ekkor már látták, hogy ennek mi lesz a vége – 2005-ben összeházasodtunk. Azóta is azzal szoktam viccelni: fél-magyar vagyok, mert a jobbik felem, a feleségem magyar! Ő különben Fulbright ösztöndíjjal volt az Egyesült Államokban. Kicsit később én is kaptam egy Fulbright ösztöndíjat Hollandiába, ahol zenekari irányítást tanultam. Viszátérve Magyarországhoz: először 2001-ben jártam itt. Bea hozott magával, és nekem az ország nagyon megtetszett! Felmentünk a Várba, olyan ételeket ettünk, amiket én akkor még nem ismertem, megnéztük a Nemzeti Galériát, múzeumokba jártunk, egyszóval egy olyan kulturális hullámba kerültem, ami nagyon megérintett, maradandó élményeket okozott. Csak azért nem mondom, hogy kultúrsokkot kaptam, mert ez az egész annyira örömteli volt és pozitív, hogy nem illik rá ez a kifejezés. Aztán órákat vettem Szász Judittól, Bea tanártól, majd Kovács Dénessel is kapcsolatba kerültem. Utána visszamentem az USA-ba, ott találkoztam Kelemen Barnabással. Egy nyári kurzuson tanított, ahol én asszisztens voltam. Sokat beszélgettünk, sokat mesélt Perényi Eszterről. Perényi Eszter növendékei igen jól játszottak,

ezért úgy döntöttem, felhívom őt, hogy magam is tanulhassak tőle. Ez rengeteget segített, az ő különleges hangképzése egy olyan területe volt a hegedűjátéknak, ami az én tanulmányaimból hiányzott. Szerencsés vagyok, hogy találkozhattam vele.

Beával eleinte Indianában éltünk, ahol egyetemre jártunk, de 2005-ben épp csak megkaptuk a diplománkat, gyorsan összeházasodtunk, és a következő héten már repültünk is – Hollandiába. A Concertgebouw koncertmesterétől tanultam a koncertmesterséget, valamint barokk zenét a Conservatorium van Amsterdamban. Nagyon érdekes volt! Néztem a Concertgebouw próbáit, és leírtam mindent, ami történt. Nyaranta Magyarországra jártunk. Bea családja azonnal befogadott engem, úgy éreztem, hogy hazajövök hozzájuk. Ezt megkönnyíti, hogy Bea szülei zenészek: édesanyja az Operában hegedült, az édesapja pedig, aki fagottos, régen a Zeneakadémián volt, most a Müpában dolgozik.

Í Ekkor még nem gondoltak arra, hogy Magyarországon fognak letelepedni?

– Nem, sőt: 2006-ban visszamentem az Államokba, mert úgy éreztem, még szükségem van a tanárom segítségére. Ez egy furcsa érzés volt, valami olyasmi, hogy még nem vagyok teljesen kész. Persze az is motivált, hogy a művészdipломát még nem szereztem meg, ezért választottam Indianát. A tanárom észrevette a játékomon, hogy közben felnőttem – örültünk, hogy megmaradt közöttünk a kapcsolat. Még a diploma megszerzése előtt megnyertem a Tokiói Filharmonikus Zenekar koncertmesteri tisztségét. Így aztán 2009-től 2011-ig a japán nagyvárosban dolgoztam. 2011-ben volt ott egy nagy földrengés, akkor úgy éreztem, megint váltanom kell. Visszamentem az USA-ba, hogy lediplomázzam, és új stúdiumba fogtam: karmesterséget kezdtem tanulni. A karmester szakon volt egy jó tanárom: Donald

Schleicher, az Illinois Állami Egyetem professzora. Fantasztikus pedagógus, igazi vezéregyéniség – aki még Bernstein-től tanult.

■ *Három éves korától hegedül, a pályája úgy indult, mint egy csodagyerek-karrier; miért kezdett vezénylést tanulni?*

– Éreztem, hogy valami még hiányzik. Sajnos láttam már olyan karmestert, aki össze–vissza hadonászik, és a kezemben a partitúrával időnként úgy éreztem, én ezt jobban is tudnám csinálni. Mikor először vezényeltem, meg is lepődtem, hogy az intéseimre nem mindig az szól, amit elképzelttem. Bizony, alaposan meg kell tanulni a technikát!

Váratlanul kaptam egy olyan állást, ahol használhattam ezeket az ismereteket: egy ifjúsági zenekarnál, Kentuckyban. Ebből az iskolából sok későbbi zenesz került ki; magas színvonalú a zeneoktatás. Jó gyakorlat volt, de éreztem, hogy még nem tudok eleget. Videóra vettem magam, ahogy dirigálok, és amikor visszanéztem, az volt az érzésem, hogy nem vagyok ura a helyzetnek. Mikor az egyetemen elkezdtem tudatosan dolgozni a vezényléssel, minden megváltozott. Az ütések koncentráltak lettek, jobban értettem a zenét. Hangszerelést tanultam Reynold Tharptól, aki zeneszerzést is tanított. Előtte azt hittem: tudok partitúrát olvasni, de most tisztán látom: tőle tanultam meg igazán. Vezényelni azóta is szeretek. Azzal pedig nem árulok el titkot, ha elmondom: egymásra hat a hegedülés és a vezénylés.

■ *Mikor szerezte meg a karmesteri diplomát?*

– 2016 májusában. Ekkoriban már családost voltam, közben született egy lányunk is, Eszter. A feleségem nagyon szeretett volna visszaköltözni Magyarországra, már csak azért is, hogy a kisgyermekes időszakban közel legyenek a szülei. Ő kapta a hírt, hogy próbajáték lesz a Rádiózenekarban. Bea valaha játszott a Rádió ifjúsági zenekarában, szólamvezető volt Oláh Vilmos koncertmester mellett. Mivel jó emlékeket őrzött róla, mint kollégáról, támogatta az ötletet, hogy pályázzak. Beküldtem az anyagomat, és vártam a próbajátékot. Emlékszem, két héttel a megmérettetés előtt esetem át egy torokműtéten, és mialatt hegedültem, végig a torokfájással küszködtem! Ennek ellenére jól sikerült a bemutatkozásom,

Fotó: K. MURA

engem választottak – jöttem is, így az utazás előtti hetekben került sor a karmesteri diploma megszerzésére.

■ *Az Egyesült Államok, Hollandia, Japán, Magyarország – ezek szerint már többször előfordult, hogy egyik kontinensről a másikra kellett költöznie. Hogyan hurcolkodtak Magyarországra?*

– Hajóval jöttünk! A hajóút csodálatos volt: a Queen Mary 2 fedélzetén hajóztunk be 23 bőrönddel – amit repülőn nem hozhattunk volna magunkkal... Hamburgból egy teherautón zötykölődtünk tovább. Fárasztó volt, de megérte!

Mikor megérkeztem, röviddel utána volt egy koncertünk: a Seherezádéban mutatkozhattam be. Ez nagyon emlékezetes számomra. A Művészetek Palotájában volt a koncert, és Madaras Gergely vezényelte. Utána találkoztam a kollégákkal, és jó volt visszahallani: nagyon jól játszott a Rádiózenekar! Nekem ez személyes élményem is volt, egy csomó szépséges szóló van a darabban és egyik jobb volt, mint a másik. A Rádiózenekar egy egészen különleges atmoszférájú együttes: még sehol nem találkoztam ilyen családias, támogató légkörrel! Sok jó zenekar van, de a Rádiózenekar számomra

mindegyiknél otthonosabb és barátságosabb.

■ Mennyire érezhető az együttesben az, hogy a működésük feltételei az utóbbi időben nem voltak megnyugtatóan biztosítva?

– Ez a bizonytalanság a zenekarban sajnos most tapintható. Persze jól akarunk játszani, a lehető legmagasabb szinten. De ehhez a megfelelő háttér is kell. Nem csak miattunk fontos: Magyarország külföldi megítélésének egyik legfontosabb pontja a zene. Aki többet tud az országról annál, mint paprika, gulyás, pálinka, az rögtön a zenéről beszél. A magyar hegedűtanárok az orosz iskolán nőttek fel, és világhírűek. Én szerencsés vagyok, hogy kapcsolatba kerülhettem velük! Magyarországot a külföldiek a szakmában a legjobban képzett zenészek hazájával azonosítják. A magyar iskola hagyományai régi időkre nyúlnak vissza; a mai napig töretlen ez a vonulat.

■ Azt hiszem, nem csak bennem fogalmazódik meg a kérdés: ilyen múlttal nem akart szólólista lenni?

– 19 éves koromban adódott volna lehetőség szólózni. Ám valamiért a szólólista életmód sosem vonzott. Van egy családom, nem szeretnék folyton távol lenni tőlük. Különbösen is: nagyon szeretem a zenekart! Amikor még versenyeztem is, gyakran mérlegettem, hogy mikor tudom a legtöbbet kihozni magamból, de hamar észrevettem, hogy a szólózásnál jobban esik beülni egy zenekarba! Kíváltképp a koncertmesterség vonzott, mert ez a funkció ideális keveréke annak, amit a zenében szeretek: van szóló is, van zenekari játék, kamarazenélés, és irányítani is kell! Igazán minden oldalát megmutathatja az ember. A partitúrát is ismernie kell. Ebben találtam meg magamat. Ráadásul többnyire Budapesten lehetek, ahol a családom él. Szólistaként mindig úton kellene lennem.

■ Milyen darabokat játszik legszívesebben?

– Minden korszakot szeretek. A barokkhoz Hollandiában kerültem közel; sokat segített, befolyásolta a stílusomat – nem kizárólag a régi darabok előadását, a romantikáét is! Ha a zeneszerző gesztusokkal dolgozik, a modern zenét is szeretem. Egyik kedvencem a kortársak közül August Read Thomas. Lélegző, élő zenét ír, ami tele van gesztusokkal; mai nyelve-

zet, saját stílus, tele utalásokkal a régebbi korokra.

■ Milyen a viszonya az improvizációval?

– Az improvizáció: egy érzés, egy megközelítési mód. Ennek az érzésnek nem csak a barokkban, de a romantikában is helye van – a felütések előadásában, a frazeálásban. Én az improvizáció lelkületével játszom romantikát is, mert az újraalkotás koncepciója vezet, ami ezekben a zenékben is egészen természetesen működik; ettől él a zene, ettől lélegzik. Más szóval az improvizáció azt jelenti: nem szabad leragadni, mindig újra kell gondolni egy frázist, egy momentumot. A romantikus művek előadásának az az egyik veszélye, hogy túl súlyos lesz a darab. Ha azzal a lélekkel sikerül játszani, mintha az ember improvizálna, akkor megmarad a helyes irány.

■ Mennyire hasonlít, illetve miben különbözik a zeneoktatás Magyarországon és az Egyesült Államokban?

– Erre nehéz válaszolnom, mert mikor itt tanultam, sosem voltam hivatalos növendéke a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen. Kívülről csodálatos intézmény, de én nem voltam tagja, így aztán más szemmel nézem. Amit Magyarországon tanítanak, az egy általános európai stílus. Ami nagyon fontos: a tanár egyben mentor is, a növendék mögött álló támogató tekintély. Mivel az Államokban általában európai származású tanáraink voltak, így az európai iskolát jól ismerem, megszoktam. A különbség nem volt akkora. Azonban egyértelműen örömmel tapasztaltam, hogy nagyszerű mentoraim lettek, és sok háttér-információ jutott el hozzám. Például a jobb kar technikájáról. Amerikában sok zenésznek van jó vonótechnikája, valószínűleg véletlenül. Erre ott nem fordítanak különösebb figyelmet. Vannak ugyan törekvések – hogyan álljon a jobb kéz a vonó bizonyos helyzetei esetén –, de valahogy nem használják a kart. Magyarországon általában jobban működik a jobb kar, ez még az a hagyomány, amit Hubay, Zathureczky, vagy Kovács Dénes képvisel. Itt tudatosíthattam a működést, itt találtam meg, amit hiányoltam. Valószínűleg azért, mert jobban él a tradíció. Egyszer játszottam Perényi Eszternek Bartók Szólószonátáját. Úgy éreztem, akkor lesz muzikális az előadás, ha széles ritenutókat teszek bele. Perényi Eszter azonnal

megkérdezte, miért játszom ritenutót. Így írta Bartók? Mert ha nem, akkor nem szabad úgy játszani! Megpróbáltam ritenutók nélkül is, és hirtelen elvesztettem a lábam alól a talajt: hol vagyok akkor én ebből az előadásból? Ahogy gyakoroltam, egyszer csak megvilágosodott előttem: Bartóknak volt igaza, mikor nem írta ki a ritenutókat. Ez a zene a harmóniaváltásokból, a természetes szünetekből alakul ki, nem kell bele levegőket pumpálni. A rubato persze egészen más. Meg kell találni a helyét.

S hogy az oktatás egy másik vonulatáról is szó essen: a lányunk nagyon szereti a zenét. Kodály öröksége itt elképesztően jó és értékes, ezt mindenképpen szükséges lenne megtartani az iskolákban! Hála ennek az alapozásnak sok zenész vagy zeneértő származik a magyar iskolákból. Fantasztikus a tradíció, szeretném, ha a gyermekünk az óvoda után ebbe belekerülhetne, magába szívhatná ezt a lelkületet.

■ A családját már említette; vajon a barátai is a magyarok közül kerülnek ki?

– Igen, nagyon sok magyar barátom van! A zenekarban mindenkivel jóban vagyok. Annyira kedvesek! Még azt is elnézik nekem, ha birkózom a nyelvvel, és nem váltanak azonnal angolra; akkor se, ha jól tudnak. Mikor Japánban dolgoztam, nagyon jól éreztem magam, de az ottani emberek alaptermészete sokkal zárkózottabb; lassabban oldódnak fel, nagyobb távolságot tartanak. Itt a kollégák az első pillanatban kezdetektől velem és elfogadtak. Ehhez egy kicsit hozzájárul, hogy 2002-től 2005-ig lehetőségem volt az egyetemen egy ösztöndíj segítségével magyar nyelvet, magyar történelmet, magyar kultúrát és magyar zene-történetet tanulni. Így aztán ha találkozom valamivel a kiegészítés korából vagy eljut hozzám egy hír, aminek 1956-os vonatkozása van, jobban értem, mert vannak háttérismereteim. Ami a legfontosabb: magyarul is tudok kommunikálni. Szerencsére a próbán a koncertmester úgysem beszél sokat, elég, ha mutatja, amire gondol. Ami ezen túl fontos, azt a koncerteken szeretném elmondani a hegedűmmel – örülnék, ha minél többen eljőnnének a Rádiózenekar következő hangversenyeire! Ha személyesen velem szeretnék találkozni, vagy az előadásunkról véleményt mondani, a koncertek után erre is van lehetőség.

Mechler Anna